

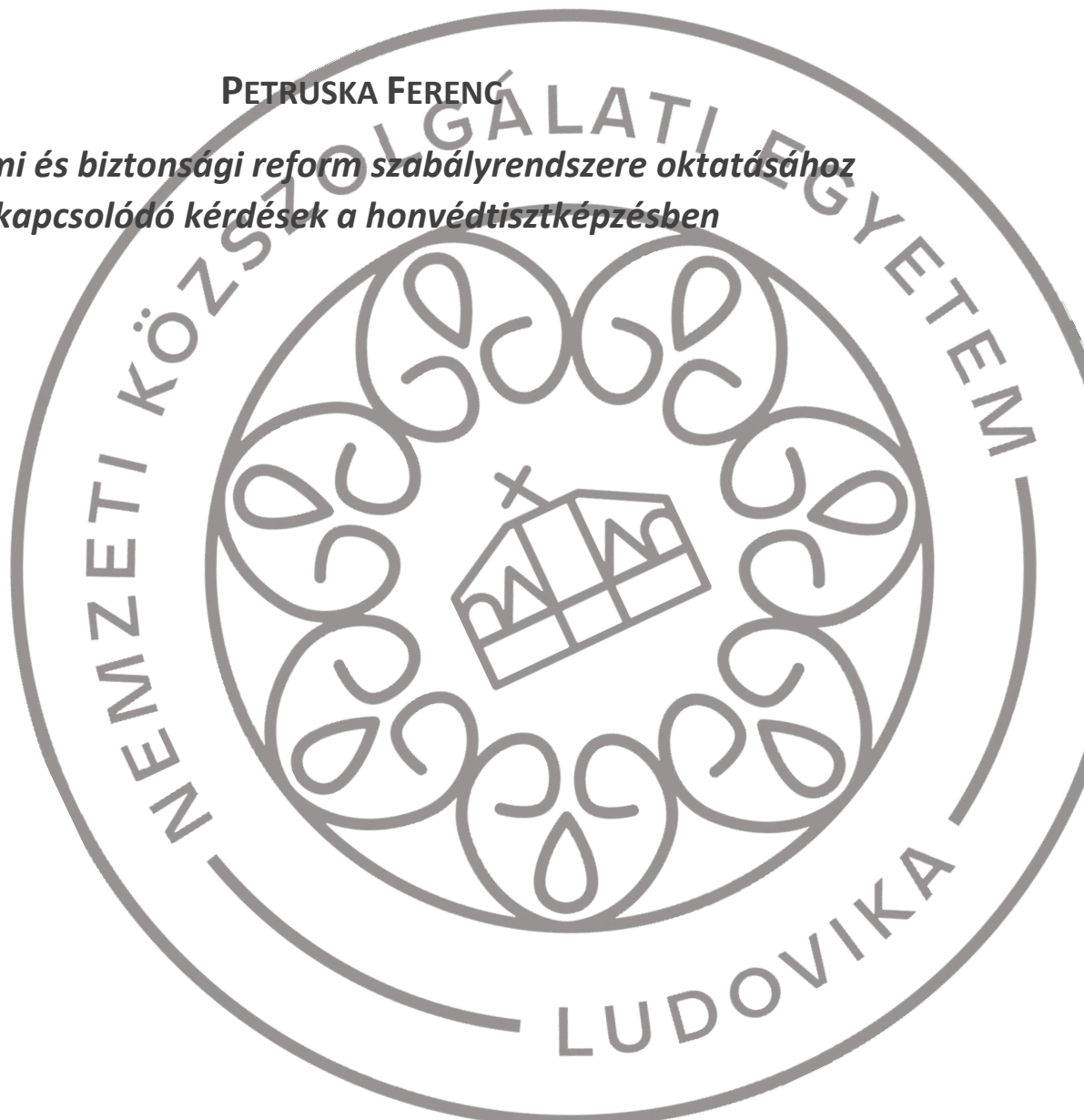
NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS KORMÁNYZÁSTANI
KUTATÓMŰHELY

VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS
KORMÁNYZÁSTANI MŰHELYTANULMÁNYOK

2024/11.

PETRUSKA FERENC

*A védelmi és biztonsági reform szabályrendszere oktatásához
kapcsolódó kérdések a honvédtisztképzésben*

Rólunk

A műhelytanulmány (working paper) műfaja lehetőséget biztosít arra, hogy a még vállaltan nem teljesen kész munkák szélesebb körben elérhetővé váljanak. Ezzel egyrészt gyorsabban juthatnak el a kutatási részeredmények a szakértői közönséghez, másrészt a közzététel a végleges tanulmány ismertségét is növelheti, végül a megjelenés egyfajta védettséget is jelent, és bizonyítékot, hogy a később publikálendő szövegben szereplő gondolatokat a working paper közzétételekor a szerző már megfogalmazta.

A Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok célja, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely küldetéséhez kapcsolódó területek kutatási eredményeit a formális publikációt megelőzően biztosítsa, segítve a láthatóságot, a friss kutatási eredmények gyors közzétételét, megosztását és a tudományos vitát.

A beküldéssel a szerzők vállalják, hogy a mű megírásakor az akadémiai őszinteség szabályai és a tudományosság általánosan elfogadott mércéje szerint jártak el. A sorozatban való megjelenésnek nem feltétele a szakmai lektorálás.

A műfaji jellegből adódóan a leadott szövegekre vonatkozó terjedelmi korlát és egységes megjelenési forma nincs, a szerzőtől várjuk az absztraktot és a megjelentetni kívánt művet oldalszámozással, egységes hivatkozásokkal.

A szerző a beküldéssel hozzájárul, hogy a művét korlátlan ideig a sorozatban elérhetővé tegyék, továbbá vállalja, hogy a working paper alapján megírt végleges szöveg megjelenési helyéről a szerkesztőséget legkésőbb a megjelenéssel egy időben értesíti.

A kiadvány ötletét az MTA Jogtudományi Intézet Law Working Papers sorozatának sikeréből merítettük.

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2024/11.

Szerző:

Dr. Petruska Ferenc alezredes PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztő:

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

Kiadja

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

Kiadó képviselője

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

ISSN szám

2786-2283

A kézirat lezárva: 2024. július 15.

Elérhetőség:

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

1441 Budapest, Pf.: 60

Cím: 1083 Bp., Ludovika tér 2.

Központi szám: 36 (1) 432-9000

A VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGI REFORM SZABÁLYRENDSZERE OKTATÁSÁHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK A HONVÉDTISZTKÉPZÉSBEN ²

1. Bevezetés

A biztonsági deficit univerzális jellegűvé vált világszerte, ezért a védelmi és biztonsági szabályok megváltoztatása elengedhetetlen. Ennek része, hogy az új és növekvő kihívások és fenyegetések miatt szükséges a védelmi és biztonsági szabályozás átalakítása és annak oktatását fokozni. A védelmi és biztonsági feladatok széleskörű szabályozásának érdekében lépett hatályba a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII törvény (Vbö). A törvény címe alapján is egyértelmű célja Magyarország biztonságának és védelmének javítása és fenntartása. Az összkormányzati megközelítést figyelembe véve a Vbö. tárgyi hatálya kiterjed a Magyar Honvédségre, rendészeti szervekre, nemzetbiztonsági szolgálatokra meg más közigazgatási szervekre, de fontos feladatokat is ró a magyarországi lakosságra, illetve további szervezetekre is. A törvény túllépett a hagyományos ágazatszempléletű felfogáson³, emiatt az előző személyek és szervezetek kötelesek együttműködni a védelmi és biztonsági feladatok végrehajtásakor.⁴ Fontos további változás, hogy az új honvédelmi törvény is hatályba lépett és mindenekelőtt a Magyar Honvédség működését szabályozza, a különleges jogrendi rendkívüli intézkedések szabályai már a Vbö-ben vannak.⁵

2. Kérdőíves felmérés részeredményei

Jelenleg folyik a Nemzeti Közszerológati Egyetemen (NKE) a Védelmi és Biztonsági Szabályrendszer Reform 2023⁶ által lebonyolított kérdőíves felmérés eredményeinek elemzése a védelmi és biztonsági szabályozási reform alkalmazásának és oktatásának vizsgálatáról a magyar egyetemeken. A már rendelkezésre álló részeredmények alapján értékes részkövetkeztetések vonhatóak le. A felmérés legfontosabb célja annak kimutatása, hogy a magyar felsőoktatásban mennyire ismertek a védelmi és biztonsági szabályozás alaptörvényi és törvényi szintű szabályai, valamint mennyire látják át a felmérésben

¹ PETRUSKA Ferenc alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem, petruska.ferenc@uni-nke.hu

² A mű TKP2021-NVA-16 számú projekt keretében, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

³ KÁDÁR Pál és TILL Szabolcs, „A védelemmel és biztonsággal összefüggő kötelezettségek – a Vbö. II. fejezete”, in *A védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja* (Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely, 2023), 109–137, <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/tkp2021-nva-16-vedelmi-es-biztonsagi-szabalyrendszer-reform>.

⁴ FARKAS Ádám és KELEMEN Roland, *Szkülla és Kharübdisz között – Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól* (Budapest: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 2020), http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2020/11/Szk%C3%BClla-%C3%A9s-Kar%C3%BCbdisz_Online.pdf.

⁵ KÁDÁR Pál, „A magyar védelem és biztonság szabályozás reformjának rövid áttekintése”, *Hadtudomány* 32, 1 (2022. június 19.).

⁶ Tématerületi Kiválósági Program 2021-NVA-16 (TKP2021-NVA-16) egy átfogó kutatási projekt, amely a NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán valósul meg.

résztevők a szabályozás módosításait és tágabb összefüggéseit. Külön kérdéscsoportot képezett a honvédelmi, rendőrségi, nemzetbiztonsági törvény legfontosabb rendelkezéseinek ismerete. Végül a kérdések között szerepelt az új szabályozás esetleges kritikájáról szóló néhány kérdés. A kutatásban 133 hallgató vett részt, akik 2793 választ adtak ennek megállapításához. A felmérés eredménye arra is kiterjedt, hogy a szabályozás ismerete mellett sikerült-e a magyar társadalomnak sikerült-e szakítania azzal az avított gondolattal, hogy a „válságkezelés csak a katonák, a rendőrök és a katasztrófavédők dolga”. A mostani ösztársadalmi szintű megközelítés alapján a kortárs biztonsági kihívások (háborúk, katasztrófák, fenntartható fejlődés, járványkezelés, globális felmelegedés, egészség stb.) nem oldhatók meg teljes társadalmi felelősségvállalás és hozzájárulás nélkül.

A kérdőív adatai a következő részkövetkeztetéshez vezettek. A rendészettudományi képzésben résztvevők képviseltették magukat a legnagyobb arányban (39,1%) a felmérés során és csak másodsorban a honvéd tisztjelöltek, ami alig 7%. Ennek jelzésértéke lehet, hiszen a legsúlyosabb válságok kezelése leginkább a magyar katonák vállán nyugszik.⁷ Az összképet árnyalja, hogy a válaszadók több mint kétharmadának (68,2%) tanítottak védelmi és biztonsági szabályozási ismereteket, viszont a Vbő-ről csak harmaduk hallott. A védelmi alkotmány módosítását szintén hasonló arányban ismerték, a törvényi szintű szabályozás ismerete általánosan hiányzott. Ez a részletszabályok ismeretének hiányára utalhat. A szabályozási szinttől függetlenül a legfontosabb intézményi változások tudatában voltak a hallgatók. A különleges jogrendi intézkedések (69,4%), a védelmi és biztonsági kötelezettségek (66,1%) jogforrásait a többség ismerte, viszont a válaszadók fele sem (41,1%) hallott a nemzeti ellenálló képességről. A legfontosabb következtetés a rendelkezésre álló adatokból, hogy a teljes védelmi és biztonsági szabályozás, különösen annak törvényi és rendeleti szintjének oktatása jelentős fejlesztésre és erősítésre szorul.⁸

4. Védelmi biztonsági reform felmérése alapján tett javaslatok

A 2023. június 9-én hatályba lépett, a védelmi és biztonsági igazgatási képzések szabályairól szóló 404/2022. (X. 24.) Korm. rendelet módosításáról szóló 231/2023. (VI. 8.) Korm. rendelet. A Vbő. 52. § e) pontja tartalmazza a védelmi és biztonsági szervezetek, valamint a közigazgatás állományának védelmi és biztonsági célú felkészítésének legfontosabb követelményeit. Ezen jogszabályi kötelezettségre tekintettel a védelmi és biztonsági szabályozás oktatásának alapjait az NKE-n szükséges megteremteni, de védelmi és biztonsági feladatok országos jellege és a feladat összetettsége miatt további, főleg vidéki egyetemeket is szükséges lehet bevonni. Az egyetemeknek válaszolniuk szükséges a védelmi és biztonsági szabályozási ismeretek átadására vonatkozó kihívásokra. A hiteles ismeretek átadására az NKE és a Védelmi Igazgatási Hivatal (VIH) stratégiai együttműködésben kell álljon.⁹ Ugyanez érvényes a kutatási együttműködésre is, amelynek egyik intézménye jelenleg a Védelmi-biztonsági Szabályozási

⁷ TILL Szabolcs, *Különleges jogrend 2020-2023* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022); KELEMEN ROLAND, *Források a kivételes hatalom szabályozásának magyarországi genezisééről* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2017).

⁸ KELEMEN ROLAND, *Források a kivételes hatalom szabályozásának magyarországi genezisééről*.

⁹ A két szervezet közötti stratégiai szintű együttműködési megállapodás végleges szövegének tervezte jelenleg aláírás előtt áll.

és Kormányzástani Kutatóműhely¹⁰. Az együttműködés jelenleg is megvalósul eseti kutatásokban, illetve kisebb mértékben óraadói minőségben a VIH felkért szakembereivel. Ezeknek gyakorlati igazgatással foglalkozó szakembereknek csak kisebb hányada rendelkezik tudományos fokozattal és az idegen nyelven történő kutatáshoz, valamint oktatáshoz kellő nyelvismerettel is, amely a nemzetközi környezetben megvalósuló kutatásokban és oktatási tevékenységben is kiaknázható volna. Ezen kapcsolati háló ad hoc és nem intézményesítetten működik a honvédelmi jogi és igazgatási alapképzés (BSc), valamint honvédelmi igazgatási tanfolyamok során, ahol az előadók között számos, a központi közigazgatásban szolgálatot teljesítő további szakember is szerepet vállalt. Végül nem szabad elfeledkezni a segítő doktoranduszokról, sőt honvéd tisztjelöltekről sem, akik közül többen rendkívüli szorgalommal egészen kimagasló kutatási teljesítményt nyújtanak a védelmi és biztonsági szabályozást is kutató tudományos diákköri munkában.

4.1. Védelmi és biztonsági alapismereti tanfolyam

Az alcímekben szereplő tanfolyam már elősegítette, hogy a Vbő. szerinti feladatot ellátók képesek a válság kezelésére. A NKE és a VIH által összeállított tanfolyamon részt vevő személyek képessé váltak arra, hogy felismerjék a legfontosabb teendőiket. Képessé váltak a biztonság komplex felfogására támaszkodva felismerni az elsődleges szakmai tevékenysége szempontjából jelentős védelmi és biztonsági kihívásokat, hogy a kormányzati válságkezelés összehangolása szempontjából alkalmazható keretrendszerek (ágazati válságkezelés, összehangolt védelmi tevékenység, különleges jogrend) saját szakterületét érintő elemeit alkalmazza, valamint a biztonsági helyzetet figyelembe véve a felmerülő válsághelyzetekben az elsajátított védelmi és biztonsági ismereteket alkalmazni tudja. Ők tudják majd felhasználni a tanfolyamon tanultakat a válsághelyzetek során. A résztvevők tehát tudják mi a válságkezelés, a különleges jogrend fogalma, mit jelentenek a védelmi vagy biztonsági intézményrendszer feladatai, ismerik a közigazgatási szervek megváltozott feladatait is, bármely különleges jogrendi tényállás mellett.

4.2. Védelmi és biztonsági szabályozás önálló tantárgy

Elengedhetetlen a Vbő. oktatása egyetemi közös tárgyként. Ez indokolt már az első, de mindenképpen alsóbb évfolyamon megvalósítani. A témát jelenleg is oktatják alap- és mesterképzésben, valamint a tanfolyamok során a NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Honvédelmi Jogi és Igazgatási Tanszékének munkatársai, de nem önálló tárgyként, hanem rokontárgyak mentén. Minimum 2 kreditet dedikált kurzust javasolt bevezetni a Vbő. részletszabályainak elsajátítása érdekében, ideértve a rendeleti szintet is. A tantárgy programnak tartalmaznia szükséges védelmi és biztonsági szabályozás koncepcióját, céljait és alapelveit (1), a szabályozás helyét a magyar jogrendszerben és kapcsolódását (2), a Vbő. hatálya alá tartozó védelmi és biztonsági szervezeteket (3), a védelmi és biztonsági feladatokat, forgatókönyvekre vonatkozó iránymutatásokat (4), a különleges jogrendre (5) és rendkívüli intézkedések garanciáira vonatkozó rendelkezéseket (6), a nemzeti ellenállóképesség fogalmát (7) és a szabályozás gyakorlatát (8). Megfontolásra érdemes, hogy

¹⁰ <https://hkk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/bemutakozas> (letöltés ideje: 2024.07.31.)

ne kollokviumi, hanem akár gyakorlati jeggyel záró tárgyként kerüljön bevezetésre a tantárgy. A hallgatóknak szüksége van ugyanis arra, hogy valósághoz közeli helyzetekből tanuljanak. Ugyanez okból javaslom a tantárgy kurzusai során esettanulmányok feldolgozását kiscsoportos foglalkozás keretein belül.

4.3. Integráció kapcsolódó tárgyakhoz

Figyelmet kell szentelni arra, hogy a védelem és biztonság szabályozást ne elszigetelt formában, hanem kapcsolódó jogterületekbe ágyazva, azokkal összefüggésben is megértsék a hallgatók. Különösen indokolt ez akkor, ha az óraterhelés nem engedi meg a védelem és biztonsági igazgatás önálló tantárgyként való tanítását. Az alkotmányjog tantárgyhoz kapcsolódóan a hallgatóknak tudniuk kell a védelmi alkotmány hatályos előírásait. Nagyon fontos az alapjogok és garanciáik ismerete különleges jogrend időszaka alatt. Szintén ismerniük szükséges a szabályozás közigazgatási jogi vonatkozását. A magyarázata ennek az, hogy a különleges jogrend idején a közigazgatási szervek feladat- és hatásköre gyakran változik. Különös kapcsolata van a szabályozásnak a honvédelmi joggal, ami a különleges jogrendben és válságkezelésben a Magyar Honvédségre rótt önálló és közreműködő feladatokat is tartalmazza. Végül a katonai vezetői képzés során is fontos szerepe van az védelmi és biztonsági szabályokból származó nagyszámú feladatnak, amely válsághelyzetben gyakran a katonai parancsnokokra hárul.

4.4. Szimulációs gyakorlatok

Szimulációs gyakorlatokon kell részt venniük a hallgatóknak, ahol gyakorolják a döntéshozatalt elgondolt válsághelyzetben. Ezek a gyakorlatok magukban foglalják az új kihívásokra való gyors reagálást, és létfontosságú döntések meghozatalát esetenként külső, a védelmi és biztonsági feladatokban már tapasztalatokkal rendelkező szakértő segítségével. A gyakorlatok segíthetnek a Vbő. egyes rendelkezéseinek jobb megértésében. Ezeken a tevékenységeken keresztül a hallgatók lehetőséget kapnak a különböző hatáskörű „beosztások” betöltésére, mint például a katonai vezető, rendőrkapitány vagy polgármester, és „gyakorolják” azok hatáskörét épülő döntések meghozatalát és végrehajtását. A gyakorlatokon való részvétel segít abban, hogy a jobban megértsék és alkalmazzák a Vbő-t. Valódi eszközöket és felszereléseket használhatnak, miközben valósághoz hasonló környezetben gyakorolják a a védelmi és biztonsági feladatokat. Ez magában foglalhatja a döntések meghozatalát a valós életben előforduló forgatókönyvek alapján. A gyakorlatokon szükség lehet a honvédelmi szervezetekkel való együttműködésre. Kiemelt jelentősége van olyan szakembereknek, mint a védelmi és biztonsági igazgatásra szakosodott jogtanácsosok, katasztrófavédelmi szakemberek, katonák és rendőrök. Ezek a gyakorlatvezetők és vendégoktatók a hallgatók számára megértetik az igazgatás minden részletszabályát. Gyakorlatok során gyakran adódnak kihívások, a jogszabályok értelmezése során pedig buktatók. A gyakorlatvezetők és vendégelőadók fokozzák a hallgatók motivációját.

4.5. Oktatási anyagok

Az oktatási anyagok készítése elengedhetetlen a tanulás támogatásához. Fontos a releváns oktatási segédanyagok, mint például jegyzetek és esetgyűjtemények kialakítása, amelyek gyakorlatiak és aktuálisak. A jegyzetek, sőt tankönyvek kidolgozásához a Védelmi-biztonsági

Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely¹¹ szolgáltat bőséges szakirodalmat: a Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok¹² ingyenesen hozzáférhetőek (open access). Az oktatási segítség digitális formátumban is biztosítandó, amely lehetővé teszi a hallgatók számára, hogy bármikor hozzáférjenek a tananyagokhoz, és beépítsék a legújabb frissítéseket.¹³

4.6. Mesterséges intelligencia felhasználása

A védelmi és biztonsági szabályok tanulmányozásánál, a feladatok gyakorolásakor nem szabad elfelejtkezni a mesterséges intelligencia (MI) nyújtotta lehetőségekről sem.¹⁴ Bármikor és bárhol, többnyire költséghatékonyan tud személyre szabott tanulási utakat kreálni. Képes a védelmi és biztonsági feladatokat valóság-hű helyzetben utánozni, ami sokkal hozzáférhetőbb, olcsóbb és biztonságosabb mint a valódi környezet. A MI tud jogszabályokból és alacsonyabb szintű szabályzókból valós időben feljegyzést készíteni, azokhoz magyarázatot adni.¹⁵ A vizsgák során tesztek, írásos értékeléseket tud automatizálni, amely képességek napi 24 órában elérhetőek. Ennek a feltétele persze, hogy az tanárok és gyakorlat vezetőik igényeljék is a MI tudását.¹⁶

5. Összefoglalás és következtetések

A tanulmány a védelmi és biztonsági szabályozás szabály rendszerének oktatáshoz kapcsolódó kérdéseit vizsgálja. A téma aktualitását a globálisan negatív irányban változott biztonsági környezet adja. Kiemeli a Vbö. jelentőségét és kitér az általa törvényi szintre emelt összkormányzati szemlélet mibenlétére. Külön fejezetet szán a védelmi és biztonsági szabályozás felsőoktatási felmérésnek eredményeire, amelynek következményei annak hiányosságait húzzák alá. Következtetések között kiemelt hangsúlyt kap az NKE, egyéb egyetemek, valamint a VIH szoros együttműködése az oktatási, képzési és gyakorlati kérdésekben. A javaslatok között megemlíti még a védelmi és biztonsági alapismereti tanfolyamot, egy önálló tantárgy bevezetését, a szabályozás integrálását kapcsolódó tárgyakhoz, szimulációs gyakorlatok alkalmazását, valamint a mesterséges intelligencia felhasználását az oktatásban. Szerző nem feledkezik meg az oktatási segédanyagok, különösen a modern digitális jegyzetek szerepről. Összességében a szerző a védelmi és biztonsági ismeretek átadása, adaptációja és fejlesztése mellett teszi le a voksát.

¹¹ <https://hbk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/bemutakozas> (letöltés ideje: 2024.07.31.)

¹² <https://hbk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmanyok/2024> (letöltés ideje: 2024.07.31.)

¹³ TILL Szabolcs, „A védelmi és biztonsági célú ellenőrzések és gyakorlatok – a Vbö. X. fejezete”, in *A védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja* (Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely, 2023), 224–226, <https://hbk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/tkp2021-nva-16-vedelmi-es-biztonsagi-szabalyrendszer-reform>.

¹⁴ PETRUSKA Ferenc, „Hogyan változtatja meg a mesterséges intelligencia a köz- és felsőoktatást?”, *Ludovika.hu* (blog), 2024, <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2024/05/13/a-koz-es-felsooktatasi-az-mi-koraban/>.

¹⁵ PETRUSKA Ferenc, „Mivel foglalkozik egy akadémiai adatszakerő?”, *Ludovika.hu* (blog), 2024, <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2024/06/21/mivel-foglalkozik-egy-akademiai-adatszakero/>.

¹⁶ PETRUSKA Ferenc, „Honvédelmi igazgatási továbbképzés civileknek”, *BONUM PUBLICUM* 2017, 6 (2017): 25–26, <https://m2.mtmt.hu/api/publication/3253602>.

Irodalomjegyzék

FARKAS, Ádám és KELEMEN, Roland. Szkülla és Kharübdisz között – Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól. Budapest: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 2020. http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2020/11/Szk%C3%BCIIa-%C3%A9s-Kar%C3%BCbdisz_Online.pdf.

KÁDÁR, Pál. „A magyar védelem és biztonság szabályozás reformjának rövid áttekintése”. *Hadtudomány* 32, 1 (2022. június 19.).

KÁDÁR, Pál és TILL, Szabolcs. „A védelemmel és biztonsággal összefüggő kötelezettségek – a Vbö. II. fejezete”. In *A védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 109–137. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatómúhely, 2023. <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/tkp2021-nva-16-vedelmi-es-biztonsagi-szabalyrendszer-reform>.

KELEMEN ROLAND. *Források a kivételes hatalom szabályozásának magyarországi geneziséről*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2017.

PETRUSKA, Ferenc. „Hogyan változtatja meg a mesterséges intelligencia a köz- és felsőoktatást?” *Ludovika.hu* (blog), 2024. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2024/05/13/a-koz-es-felsooktatas-az-mi-koraban/>.

———. „Honvédelmi igazgatási továbbképzés civileknek”. *BONUM PUBLICUM* 2017, 6 (2017): 25–26. <https://m2.mtmt.hu/api/publication/3253602>.

———. „Mivel foglalkozik egy akadémiai adatszaktörő?” *Ludovika.hu* (blog), 2024. <https://www.ludovika.hu/blogok/itkiblog/2024/06/21/mivel-foglalkozik-egy-akademiai-adatszaktorto/>.

TILL, Szabolcs. „A védelmi és biztonsági célú ellenőrzések és gyakorlatok – a Vbö. X. fejezete”. In *A védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 224–226. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatómúhely, 2023. <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/tkp2021-nva-16-vedelmi-es-biztonsagi-szabalyrendszer-reform>.

———. *Különleges jogrend 2020-2023*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022.